

Platons *Menon*

Oversat og kommenteret af Chr. Gorm Tortzen

[Tallene i [...] henviser til den internationalt brugte 'Stephanus-paginerings'; tallene i {...} er den traditionelle kapitelinddeling, som også bruges i oversigten.]

{1} [70] MENON: Sokrates, kan du sige mig: Kan man få undervisning i at blive dygtig, eller er det noget man ikke kan undervises i, men som man må træne?¹ Eller kan det hverken læres eller trænes, men er et naturligt anlæg? Eller er det på en helt anden måde?

SOKRATES: Ja, Menon, i gamle dage havde folk fra Thessalien en høj stjerne hos de andre grækere og blev beundret for deres heste og for deres rigdom. Nu er det altså også for deres visdom, kan jeg forstå, og det gælder ikke mindst borgerne i Larisa hos din ven Aristippos.² Det kan I takke Gorgias for! Da han kom til byen, fik han nemlig de bedste af aleuaderne (blandt andre din elsker Aristippos) og af de andre fornemme thessalere til at blive rene visdomselskere. Han vænnede jer også til at svare frit og frejdigt alle som én, ligesom folk der virkelig ved besked, når nogen spørger. For Gorgias er jo selv parat til at svare enhver græker på hvad som helst, han kan finde på at spørge om, og der er ikke én, han ikke giver svar.

Men her i byen, kære Menon, er der sket det stik modsatte. Her er vi løbet tør for visdom, om jeg så må sige, og det kan være, at visdommen er rejst væk herfra og op til jer. [71] I hvert fald er det sådan, at stiller du spørgsmålet til nogen her fra byen, så vil de allesammen grine og sige: 'Du tror vist, jeg er ekstraordinært heldig, fremmede! At jeg skulle vide, om der kan undervises i dygtighed eller *areté*,³ eller om den kommer på en eller anden måde. Jeg er så langt fra at vide, om den kan læres eller ej, at jeg ikke engang ved, hvad dygtighed overhovedet er for noget.'

{2} Det er faktisk det samme med mig, Menon. Jeg er lige så flad på det område som de andre i byen, og jeg skælder ud på mig selv, fordi jeg ikke ved noget om *areté* overhovedet. Og hvis der er noget, jeg ikke ved hvad er, hvordan skulle jeg kunne vide, hvordan det er fat med det? Hvis man slet ikke kender Menon, tror du så, at

---

1. Muligheden af at tilegne sig dygtighed (*areté*) ved træning bliver ikke berørt senere i dialogen.

2. Aristippos var enevældig hersker i Farsalos og tilhørte den mægtige aleuade-slægt. Hans forbindelse med Menon er omtalt i indledningen.

3. Det vanskeligt oversættelige ord *areté* (se indledningen) er herefter ikke oversat.

man kan vide, om han er smuk eller rig eller fornem – eller det modsatte. Mener du, man kan det?

MENON: Nej jeg gør ej. Men, ærlig talt, Sokrates, ved du ikke hvad *areté* er, og skal vi tage hjem og fortælle det om dig?

SOKRATES: Ikke bare det, min gode ven, du skal også sige, at efter mit bedste skøn har jeg aldrig mødt nogen, der gjorde.

MENON: Undskyld, mødte du ikke Gorgias, da han var her i Athen?

SOKRATES: Jo.

MENON: Og du syntes altså ikke, at han vidste det?

SOKRATES: Jeg er ikke så god til det med at huske, Menon, så jeg kan ikke på stående fod sige, hvordan jeg opfattede det dengang. Det kan da godt være, at han vidste det, og at du ved, hvad han sagde. Mind mig lige om, hvad han sagde – eller hvis du vil, så sig det selv. Du mener vel da det samme, som han gør?

MENON: Det gør jeg!

SOKRATES: Så fred med ham, han er her jo ikke; men du Menon, hvad siger du selv, at *areté* er? Sig det og hold dig endelig ikke tilbage! Så kan det på lykkeligste vis blive løgn, det jeg sagde, hvis det bliver klart, at du og Gorgias ved det, selvom jeg påstod, jeg aldrig havde mødt nogen, der gjorde.

{3} MENON: Det er ikke svært at forklare, Sokrates. For det første: Hvis du vil have en mands *areté*, så er det let nok, for en mands *areté* er dette her: at kunne være politisk aktiv og i sit arbejde at gavne sine venner og skade sine fjender og at passe på, at han ikke selv lider nogen skade fra deres side. Vil du have en kvindes *areté*, er det ikke svært at forklare: Hun skal passe sit hus godt og tage sig af ting og sager indendørs og være lydige over for sin mand. Et barns *areté* er igen noget andet, enten det er en piges eller en drengs. Sig bare til, hvis du også vil have en ældre mands, eller et frit menneskes eller en slaves *areté*. [72] Og der er masser af andre *areté*'er til, så der er ingen problemer med at forklare, hvad *areté* er for noget. For til enhver handling og til ethvert arbejde i hver generation har hver af os en *areté*. Jeg tror, at det samme også gælder *kakia*,⁴ Sokrates.

SOKRATES: Det ser virkelig ud til, at jeg har været heldig, Menon! Jeg ledte efter én *areté* og har fundet en hel sværm af *areté*'er, som du har boende. Men for nu at blive ved det samme billede, det med bisværmene, Menon: Sæt nu jeg spurgte dig, hvordan en bis væsen egentlig er, og du så nævnte en hel masse forskellige bier,

---

4. *Kakía* 'ondskab, det at være dårlig til noget' er iflg. Menon den direkte modsætning til *areté*. Hele replikken er en parodi på Gorgias' måde at formulere alting i 'antiteser' (modsetsninger) og 'parallelismer' (ophobninger af parallelle udtryk).

hvad ville du så svare, hvis jeg spurgte: 'Påstår du, at de er mange og forskellige bier i og med, at de er bier? Eller er de ikke forskellige på *det* punkt, men på et andet som fx skønhed, størrelse eller noget lignende?' Sig mig, hvad ville du svare til sådan et spørgsmål?

MENON: Jeg ville svare, at de ikke er forskellige fra hinanden ved at være bier.

SOKRATES: Hvis jeg så sagde: 'Sig mig nu, Menon: På hvilket punkt er de *ikke* forskellige, men alle sammen ens? Hvad siger du, det er?' Det kunne du da godt svare mig på, ikke?

MENON: Jo.

{4} SOKRATES: Det samme gælder de forskellige former for *areté*. Hvis der er mange forskellige slags, må de allesammen have én og samme form, som gør, at de er *areté*, og som man med sindsro kan referere til, når man i sit svar skal forklare spørgeren, hvad *areté* er. Forstår du, hvad jeg mener?

MENON: Jeg tror nok, jeg forstår det, men jeg har ikke så godt fat på spørgsmålet, som jeg gerne ville.

SOKRATES: Er det kun i forbindelse med *areté*, at du mener der er forskel på mænd og kvinder og de andre, Menon? Eller gælder det samme også sundhed, størrelse og styrke? Mener du, at en mands sundhed er én ting, en kvindes en anden? Eller har den⁵ altid samme form – forudsat at den *er* sundhed – hvad enten den findes hos en mand eller enhver anden?

MENON: Jeg synes, at mænds og kvinders sundhed er ét og det samme.

SOKRATES: Mon ikke det er det samme med størrelse og styrke? Hvis en kvinde er stærk, så vil hun vel være stærk på den samme måde og med den samme form for styrke? Jeg mener, der gælder det samme for den, for styrke adskiller sig ikke fra styrke, hvad enten den findes hos en mand eller en kvinde. Eller synes du, der er forskel?

MENON: Nej overhovedet ikke.

SOKRATES: [73] Men adskiller den ene *areté* sig så fra den anden, alt efter om den findes hos et barn eller en olding, en kvinde eller en mand?

MENON: Jeg synes ikke, at det er helt det samme som de andre tilfælde, Sokrates!

SOKRATES: Nåh? Sagde du ikke, at en mands *areté* består i at styre byen godt, og at kvindens består i at styre hjemmet?

MENON: Det gjorde jeg.

SOKRATES: Den, der skal styre byen eller hjemmet eller noget andet ordentligt, kan

---

5. Platon skifter mellem at kalde *areté* for 'den' og 'det' i hele dialogen.

vedkommende styre uovervejjet og uretfærdigt?

MENON: Nej da!

SOKRATES: Hvis de så styrer retfærdigt og velovervejjet, styrer de så med retfærdighed og besindighed?

MENON: Nødvendigvis.

SOKRATES: De har altså begge to brug for det samme, hvis de skal være gode mennesker, både kvinden og manden, og det er retfærdighed og besindighed.

MENON: Klart nok.

SOKRATES: Hvad så med et barn eller en olding? Hvis de er hæmningsløse og uretfærdige, kan de så blive gode mennesker?

MENON: Selvfølgelig ikke.

SOKRATES: Men det kan besindige og retfærdige godt?

MENON: Ja.

SOKRATES: Altså er alle mennesker gode på den samme måde: De bliver gode, hvis de har det samme i sig.

MENON: Det ser sådan ud.

SOKRATES: Men hvis deres *areté* ikke var den samme, ville de da ikke være gode på den samme måde.

MENON: Nej da!

{5} SOKRATES: Da nu *areté* er ens for alle, prøv så at sige, altså at huske, hvad Gorgias siger den er – og du derfor også mener.

MENON: Hvad andet end at kunne herske over folk, hvis du er ude efter ét svar for det hele.

SOKRATES: Det er lige hvad jeg er! Men er det også en drengs *areté* eller en slaves? Og skal de kunne herske over deres herre – og bliver herren så efter din mening til slave?

MENON: Nej, sådan mener jeg det sandelig ikke!

SOKRATES: Det lyder heller ikke sandsynligt, min gode ven! Men se nu på følgende: Du påstår, at *areté* er at kunne herske. Skal vi ikke tilføje 'retfærdigt, ikke uretfærdigt'?

MENON: Det synes jeg, Sokrates, for retfærdighed er *areté*.

SOKRATES: Er det nu *areté* eller en slags *areté*?

MENON: Hvad mener du?

SOKRATES: Som med enhver anden ting. Lad os tage noget rundt. Så ville jeg sige,

at det var *en* form og ikke bare, at det var *form*.⁶ Derfor ville jeg på samme måde sige, at der er andre former til.

MENON: Det har du ret i, for jeg mener, at der ikke alene eksisterer retfærdighed men også andre slags *areté*.

SOKRATES: Hvad for nogle? Sig det! Jeg kan for eksempel også nævne andre former for dig, hvis du beder mig om det. Nævn mig så de andre *areté*'er!

MENON: Mod synes jeg sandelig er en *areté* og selvbeherskelse og visdom og storslåethed og en hel masse andre.⁷

SOKRATES: Så er vi der igen, Menon! Nu har vi igen fundet mange *areté*'er, selvom vi ledte efter én, men det er på en anden måde end lige før. – Men den ene, som går igen i alle de andre, den kan vi ikke finde.

{6} MENON: Jamen, jeg kan stadig ikke få fat på én fælles *areté*, som du kræver, ligesom i de andre eksempler.

SOKRATES: Det er rimeligt nok. Men jeg vil efter bedste evne lægge mig i selen for, at vi kan komme videre. Du forstår vel nok, at det forholder sig på samme måde i alle tilfælde: Hvis nogen spurgte dig om det samme, som jeg lige gjorde: 'Hvad er form, Menon?' og du så svarede ham 'det er det runde', og han så svarede ligesom jeg: 'Er det runde *form* eller *en* form?' så ville du da sige, at det var *en* form?

MENON: Helt sikkert.

SOKRATES: Og det var, fordi der findes andre former?

MENON: Ja.

SOKRATES: Og hvis han så spurgte dig om, hvor mange andre former der er, så ville du kunne svare?

MENON: Det ville jeg!

SOKRATES: Og hvis nogen på samme måde spurgte, hvad farve er, og du så svarede 'hvid', og hvis spørgeren derefter tilføjede: 'Er hvid *farve* eller *en* farve?', så ville du svare, at det er *en* farve, fordi der også er andre farver?

MENON: Det ville jeg.

SOKRATES: Og hvis han så bad dig nævne andre farver, kunne du nævne nogle, der ikke på nogen måde er mindre 'farve', end hvid er?

MENON: Ja.

SOKRATES: Hvis han så gennemgik argumentet, ligesom jeg gjorde, og sagde: 'Vi

---

6. Sokrates bruger ordet *schema*, der betyder 'todimensional form', 'facon' 'figur'.

7. Menon opremser her nogle af de traditionelle gode egenskaber, som ethvert barn kendte, og som citeres i lidt forskellig form. De fire såkaldte kardinaldyder er: mod, visdom, retfærdighed og selvkontrol.

kommer hele tiden til det samme resultat – men det køber jeg ikke! Du kalder alle disse ting med ét navn og påstår, at de alle som én er former, selvom de er fuldstændig forskellige. Der findes nemlig noget, der omfatter det runde såvel som det lige, og som du kalder form. Og du påstår, at det runde ikke er mere form end det lige.’ Er det ikke det, du siger?

MENON: Netop!

SOKRATES: Når du siger sådan, mener du så, at det runde overhovedet ikke er mere rundt end det er lige, og at det lige overhovedet ikke er mere lige end rundt?

MENON: Nej da!

SOKRATES: Men du påstår da heller ikke, at det runde er mere *form* end det lige, eller at det andet er mere form end det ene?

MENON: Det har du ret i.

{7} SOKRATES: Hvad er så det, der har betegnelsen *form*? Prøv at forklare det! [75] Hvis du svarede spørgeren sådan her om form eller farve: ‘Jeg ved ikke, hvor du vil hen, menneske, jeg forstår ikke, hvad du siger!’, så ville han nok undre sig og sige: ‘Kan du ikke fatte, at jeg er ude efter det, der er det samme i alle tilfælde?’. Kunne du heller ikke svare, Menon, hvis nogen stillede dette spørgsmål: ‘Hvad er det fælles ved det runde og det lige og alle de andre, som du kalder *form*?’ Prøv at svare, så du kan få lidt træning til svaret vedrørende *areté*.

MENON: Nej, Sokrates, svar du!

SOKRATES: Skal jeg gøre dig den tjeneste, synes du?

MENON: Ja bestemt.

SOKRATES: Så vil du vel også svare mig på spørgsmålet om *areté*?

MENON: Det vil jeg.

SOKRATES: Så må jeg virkelig tage mig sammen. Det er jo umagen værd!

MENON: Det må man nok sige.

SOKRATES: Nå, lad os så prøve at svare dig på, hvad form er. Se nu, om du kan acceptere, at det er følgende: Lad form være defineret som ‘det eneste der altid følges med farve’. Er det tilfredsstillende, eller vil du have det på en anden måde? Jeg glæder mig allerede til, at du fortæller mig, hvad *areté* er.

MENON: Det dér er altså for naivt, Sokrates!

SOKRATES: Hvad mener du?

{8} MENON: At form måske nok efter din definition er ‘det som altid følges med farve’. Lad gå! Men hvis nogen påstod, at han ikke vidste, hvad farve er, men var lige så meget i vildrede som du var om form, hvad tror du så, du havde svaret?

SOKRATES: Sandheden, tror jeg. Men hvis spørgeren var en af disse her kloge,

stridbare og diskussionslystne folk, ville jeg nok have svaret ham: 'Det er mit svar. Hvis jeg ikke har ret, er det din opgave at tage fat i argumentet og modbevise det.' Men hvis det var ligesom nu, hvor du og jeg er venner og gerne vil diskutere med hinanden, så måtte jeg svare blidere og mere dialektisk. 'Mere dialektisk' vil nok sige, at jeg ikke alene svarer rigtigt, men også med de begreber, som spørgeren indrømmer, at han kender. Jeg skal prøve at svare dig på denne måde. Sig mig: Bruger du begrebet 'afslutning'? Jeg tænker på sådan noget som 'grænse' eller 'det yderste af noget' – alt det kalder jeg ét og det samme. Det kan godt være, at Prodikos⁸ ville foretage en distinktion her, men du siger vel også, at noget er begrænset eller afgrænset – det er bare sådan noget jeg vil sige, ikke noget kompliceret.

MENON: Det siger jeg, og jeg forstår vist godt, hvad du mener.

SOKRATES: Udmærket! Der er noget, du kalder en 'overflade', [76] og noget andet, du kalder et 'legeme', altså ligesom i geometri?

MENON: Det er der!

SOKRATES: Så kan du måske nu forstå på mig, hvad jeg mener med form. Jeg siger nemlig, at 'form er det, hvor ethvert legeme ender'. Jeg kunne også sammenfattende sige, at 'form er et legemes begrænsning'.

{9} MENON: Hvad siger du så, at farve er, Sokrates?

SOKRATES: Du er godt nok fræk, Menon! Her forlanger du, at en gammel mand skal svare dig på både dit og dat, og selv vil du ikke prøve at huske og fortælle, hvad Gorgias dengang sagde, at *areté* var.

MENON: Jamen når du har sagt dét, så skal jeg nok sige det, Sokrates!

SOKRATES: Selvom man havde bind for øjnene, kunne man bare ved at tale med dig nok regne ud, at du er smuk og stadig har tilbedere, Menon!

MENON: Hvordan det?

SOKRATES: Jo, for du laver ikke andet end at kommandere, når du taler – akkurat som de selvglade fyre der er de rene tyranner, så længe de ser godt ud. Samtidig har du konstateret, at jeg ikke kan stå for smukke mennesker. Men nu skal jeg gøre dig en tjeneste og svare.

MENON: Jamen så gør mig dog den tjeneste!

SOKRATES: Vil du have, at jeg skal svare på Gorgias' manér, som du nok bedst kan følge med i?

MENON: Ja tak, hvorfor ikke?

---

8. Sofisten Prodikos var iflg. Platon meget optaget af præcise definitioner af ordenes betydning.

SOKRATES: Taler I ikke om, at der er en slags udstrømninger fra alting, som Empedokles siger?⁹

MENON: Jo, bestemt.

SOKRATES: Og om nogle kanaler, som udstrømningerne går igennem?

MENON: Helt rigtigt.

SOKRATES: Og at nogle af udstrømningerne passer til bestemte kanaler, mens andre er for små eller for store?

MENON: Netop.

SOKRATES: Du taler også om begrebet *syn*?

MENON: Ja.

SOKRATES: Ud fra det kan du nu 'fatte, hvad jeg dig siger', som Pindar¹⁰ formulerede det. Farve er nemlig en udstrømning fra legemer, der er afstemt efter og sansbar for synet.

MENON: Jeg synes, du har givet et ganske fremragende svar, Sokrates.

SOKRATES: Ja, for det er nemlig udtrykt, som du er vant til. Jeg tror, du kan forestille dig, at man ud fra det både kan sige, hvad lyd, lugt og meget andet af den slags er for noget.

MENON: Ok ja!

SOKRATES: Det er nemlig et intellektuelt svar, og derfor kan du bedre lide det end mit svar om formen.

MENON: Ja!

SOKRATES: Efter min bedste overbevisning er det ikke dette, men det andet svar, der er det bedste, kære søn af Alexidemos.¹¹ Det tror jeg også, du ville mene, hvis du ikke var nødt til at rejse før mysterierne,¹² som du sagde i går, men kunne blive og

---

9. Naturfilosoffen Empédokles fra Ákragas på Sicilien (ca. 492-432 f.Kr.) udviklede en teori for sansningen. Alle legemer udsender signaler ('udstrømninger'), som kan registreres af sanserne ('kanaler'): lugt registreres af næsen, smag af tungen, syn af øjet, lyd af øret, føling af huden. Sansorganerne er en slags modtagere, der er indstillet på den frekvens, som afsenderen bruger. Derfor kan vi fx kun se med øjnene, for de er i stand til at modtage synssignalet fra genstande uden for os. Signalerne er en slags billeder eller tynde film, som udsendes fra legemerne. Teorien er ud fra en nutidig synsvinkel rigtig for lugtesansen, smagssansen og delvis for høresansen, men ikke for synssansen og følesansen.

10. Digteren Pindar (ca. 518-440 f.Kr.) skrev hyldestdigte til sportshelte efter sejre ved legene i Olympia, Delfi og Nemea. Citatet stammer fra et digt, der i øvrigt ikke er bevaret.

11. Ved at bruge Menons fars navn i stedet for hans eget gør Sokrates lidt nedladende Menon opmærksom på, hvor ung han er.

12. Sokrates hentyder her til den årlige indvielse i mysteriekulten i Eleusis, som fandt sted i februar. Alle, frie som slaver, kunne indvies i en særlig kult for Persefone, Demeter og Hades, hvis de gennemgik et hemmeligt (og derfor ukendt) indvielsesritual. Bemærkningen er tydeligvis ironisk, og er af nogle blevet opfattet som en slet skjult hentydning til Platons egen skole Akademiet og dens undervisning. Det er dog nok en overfortolkning af en uskyldigt-ironisk bemærkning.

deltage i indvielsen.

MENON: Jamen det kan godt være, jeg bliver, [77] hvis du fortæller mig mere af den slags.

SOKRATES: Det skal ikke mangle på velvilje fra min side med sådan en samtale, både for din og for min egen skyld. Men tag og prøv på at opfylde dit løfte til mig og forklar overordnet, hvad *areté* er for noget. Og lad så være med at lave flere ud af én, som folk siger i spøg, når nogen slår noget i stykker. Lad den være hel og uskadt, og sig så, hvad *areté* er. Du har allerede fået recepten fra mig.

{10} MENON: Efter min mening, Sokrates, er *areté* med digterens ord: 'at glæde sig ved det smukke og at evne det'.¹³ Det kalder jeg *areté*: at stræbe efter det smukke og være i stand til at få fat på det.

SOKRATES: Mener du mon, at den der stræber efter det smukke, også er tilhænger af det gode?

MENON: Ja, i høj grad.

SOKRATES: Er det nu sådan, at nogle mennesker stræber efter det onde, mens andre stræber efter det gode? Tror du ikke, at de alle sammen stræber efter det gode, min bedste ven?

MENON: Nej, det tror jeg ikke.

SOKRATES: Men nogle stræber efter det onde?

MENON: Ja.

SOKRATES: Mener du, at det er i den tro, at det onde er det gode, eller forstår de, at det er ondt og stræber de alligevel efter det?

MENON: Jeg tror begge dele.

SOKRATES: Tror du virkelig, at én, som forstår, at noget ondt er ondt, alligevel stræber efter det?

MENON: Ja helt og holdent.

SOKRATES: Hvad siger du han stræber efter? At han skal få det?

MENON: Ja, hvad ellers?

SOKRATES: Tror han så, at det onde vil gavne ham, når han får det? Eller forstår han, at det vil skade den, det rammer?

MENON: Der er folk, som mener, at det onde gavner dem, mens andre forstår, at det skader.

SOKRATES: De der mener, at det onde gavner, forstår de, at det onde er ondt, tror du?

---

13. Vi ved ikke, hvem digteren er, men Menon viser med sit citat, at han kan sit poesipensum. Det foregående og det følgende citat stammer fra Pindar, og det gør dette muligvis også.

MENON: Nej, det tror jeg sandelig ikke!

SOKRATES: Er det så ikke klart, at disse mennesker ikke stræber efter det onde (for det ved de ikke hvad er), men efter det, de tror er det gode, men som i virkeligheden er det onde. Derfor er det klart, at i deres uvidenhed tror de, at det er godt, og stræber så efter det. Ikke sandt?

MENON: Det kan de godt risikere.

SOKRATES: Hvad så? De der stræber efter det onde, som du siger, i den tro, at det skader den, det rammer, de må da opdage, at de selv tager skade af det onde?

MENON: Nødvendigvis.

SOKRATES: [78] Men tror de da ikke, at ofrene for det onde er ulykkelige, i og med at de har lidt skade?

MENON: Igen: Nødvendigvis.

SOKRATES: Ulykkelige er også stakkels, ikke?

MENON: Det skulle jeg mene.

SOKRATES: Er der nogen, der ønsker at være ulykkelig og stakkels?

MENON: Det tror jeg ikke, Sokrates.

SOKRATES: Altså ønsker ingen det onde, Menon, hvis han ikke ønsker at være sådan. For hvad andet er det at være ulykkelig end at stræbe efter det onde og opnå det?

MENON: Det har du nok ret i, Sokrates: Ingen ønsker det onde.

{11} SOKRATES: Sagde du ikke lige før, at *areté* er at ønske det gode og at kunne få det?

MENON: Det gjorde jeg.

SOKRATES: Men når det er sagt, gælder det så ikke for alle, og er nogle bedre end andre på det punkt?

MENON: Klart nok!

SOKRATES: Jamen, hvis en er bedre end en anden, er det vel indlysende, at han er bedre, fordi han kan opnå det gode.

MENON: Bestemt.

SOKRATES: Så er *areté* altså efter din mening evnen til at kunne skaffe sig goder?

MENON: Jeg mener, det forholder sig præcis, som du formulerer det nu.

SOKRATES: Lad os så se på, om du taler sandt; det kan jo være, du har en pointe. Du påstår altså, at *areté* er at kunne skaffe sig goder.

MENON: Netop.

SOKRATES: Det du kalder goder, er det ikke sådan noget som sundhed og rigdom?

MENON: Jeg kalder det også for goder at skaffe sig guld og sølv og prestige i sin by

og æresposter.

SOKRATES: Er der andre ting, du kalder goder, eller er det den slags?

MENON: Næh, jeg mener al den slags.

SOKRATES: Udmærket! *Areté* består i at skaffe sig guld og sølv, siger Menon, der på fædrene side er perserkongens gæsteven.¹⁴ Vil du tilføje 'retfærdigt og ordentligt', man skal skaffe sig goderne, eller er det lige meget? Og hvis man får fat på noget på uretmæssig vis, kalder du så også det for *areté*?

MENON: Nej da, Sokrates!

SOKRATES: Men derimod ondskab?

MENON: Det kan du tro!

SOKRATES: Det ser altså ud til, at der skal indgå retfærdighed eller besindighed eller fromhed, eller en anden del af *areté*, når det skal skaffes til huse. Ellers bliver det ikke *areté*, selvom det skaffer nok så mange goder.

MENON: Nej, hvordan skulle det ske uden *areté*?

SOKRATES: Men hvis man så ikke skaffer sig guld eller sølv, når det er uretmæssigt (hverken til sig selv eller til en anden) er denne mangel så ikke også *areté*?

MENON: Åbenbart!

SOKRATES: At skaffe disse goder er altså ikke *areté* i højere grad end at lade være, men det ser ud til, at det kun er *areté*, hvis det er baseret på retfærdighed; [79] men det er ondskab, hvis den mangler.

MENON: Jeg tror, at det du siger, er tvingende nødvendigt.

{12} SOKRATES: Men sagde vi ikke for et øjeblik siden, at de var dele af *areté*, altså retfærdighed, besindighed og andre af samme slags?

MENON: Jo.

SOKRATES: Jamen gør du mig til grin, Menon?

MENON: Hvad for noget, Sokrates?

SOKRATES: For lidt siden bad jeg dig om at lade være med at brække *areté* over og dele den i stumper og stykker, og jeg gav dig en model for, hvordan man skal svare. Men det er du ligeglad med og fortæller mig, at *areté* er at kunne skaffe sig goder med retfærdighed. Men siger du ikke, at det er en del af *areté*?

MENON: Det gør jeg.

SOKRATES: Er konsekvensen af det, du indrømmer, så ikke, at der er tale om *areté*,

---

14. Som flere steder i dialogen stikker Sokrates til Menon og thessalerne. Her refererer han til, at Menons forfædre kapitulerede over for perserkongen Xerxes, da han i 480 f.Kr. rykkede mod Grækenland og først blev standset i søslaget ved Salamis af den athensk ledede flåde. Læseren kommer måske også til at tænke på, at Menon året efter leder en gruppe lejesoldater i Persien, se indledningen.

når man udfører, hvad man nu gør, med kun en *del* af *areté*? Du mener jo, at retfærdighed og alt det andet er en del af *areté*.

MENON: Og hvad så?

SOKRATES: Jeg mener, at når jeg beder dig nævne *areté* som helhed, så fortæller du langt fra, hvad den er. Derimod siger du, at enhver handling er *areté*, hvis den udføres med en del af *areté*, som om du har sagt, at *areté* er det hele, og at jeg nu skal forstå det, selv hvis du deler den op i småstykker. Så vidt jeg kan se, må du altså helt forfra igen med spørgsmålet om, hvad *areté* er, kære Menon, hvis enhver handling i forbindelse med en del af *areté* er *areté*. Det er nemlig det samme som når én siger, at enhver handling i forbindelse med retfærdighed er *areté*. Mener du ikke, der er behov for dette spørgsmål, eller tror du, at man kan vide, hvad den del af *areté* er, uden at kende den selv?

MENON: Det tror jeg ikke.

SOKRATES: Hvis du kan huske, hvad jeg lige før svarede dig om formen, så udskød vi at besvare det spørgsmål, fordi vi endnu var i gang med undersøgelserne og ikke var nået til enighed.

MENON: Ja, det var godt, at vi udskød det, Sokrates.

SOKRATES: Min gode ven! Så længe vores undersøgelse af hele *areté* står på, må du endelig ikke tro, at du ved at svare med nogle dele af den forklarer den til nogen overhovedet – eller siger noget overhovedet på denne måde. Derimod er vi nødt til endnu en gang at stille spørgsmålet: Ud fra hvilken definition af *areté* taler du, som du gør? Eller synes du jeg vrøvler?

MENON: Næh, jeg synes, du har ret.

{13} SOKRATES: Svar så igen helt forfra: Hvad siger du og din ven, at *areté* er for noget?

MENON: Ja Sokrates, før jeg mødte dig hørte jeg, at du er i tvivl og får andre til at tvivle. [80] Og så vidt jeg nu kan se, forhekser du mig, bedøver mig og synger ligefrem tryllesange over mig så jeg er blevet én stor tvivl. Hvis jeg må drille dig, så synes jeg, du nærmest ligner den dér flade hav-*narke*,¹⁵ både af udseende og så videre. For den lammer, hvem der kommer i nærheden af den og rører ved den, og det synes jeg lige du har gjort ved mig! Faktisk er jeg både sjæle- og mundlam, og jeg aner ikke, hvad jeg skal svare dig. Jeg har endda tusind gange holdt foredrag om *areté* for masser af mennesker, og ganske godt, når jeg selv skal sige det. Nu kan jeg

---

15. *Narke* (hvoraf ordet narkotikum kommer) er navnet på den elektriske rokke (latin *torpedo*), der kan lamme sit bytte med elektrisk strøm, som den skaber i to 'batterier' i brystfinerne. Elrokken, der er meget grim, lever bl.a. i Middelhavet.

ikke engang sige, hvad det overhovedet er for noget. Jeg tror, du gør klogt i at lade være med at sejle nogen steder hen eller i det hele taget gå uden for byen. For hvis du gør den slags som gæst i en fremmed by, kunne du meget let blive fængslet for trolddom.¹⁶

SOKRATES: Du er en værre en Menon! Der var du lige ved at narre mig.

MENON: Undskyld, hvad for noget?

SOKRATES: Jeg forstår godt, hvorfor du lavede den sammenligning!

MENON: Hvorfor tror du?

SOKRATES: For at jeg til gengæld skulle sammenligne dig med noget. Jeg ved, at alle smukke mennesker elsker at blive sammenlignet med nogen – og det er de også godt tjent med, for smukke mennesker kræver også smukke sammenligninger, tror jeg. Men jeg vil ikke gøre gengæld og sammenligne dig med noget. Hvis den dér *narke* selv er lam, når den gør andre lamme, så ligner jeg den. Ellers ikke. Jeg har nemlig ikke svar på alt, mens jeg får andre til at tvivle, men om nogen er *jeg* i tvivl, når jeg får andre til at tvivle. Og hvad *areté* angår, så ved jeg ikke, hvad den er, men du vidste det muligvis, før du kom i kontakt med mig, men nu er det klart, at du ikke ved det. Jeg vil nu alligevel gerne undersøge sagen sammen med dig og lede efter, hvad den mon er.

{14} MENON: Og hvordan vil du lede efter det, du slet ikke ved hvad er, Sokrates? Og hvilken egenskab ved det, du ikke kender, vil du give dig til at lede efter? Hvis du så rent faktisk skulle støde på det, hvordan kan du så vide, at det var det, du ikke kendte?¹⁷

SOKRATES: Jeg forstår, hvad du gerne vil sige, Menon. Kan du se, hvad det er for et smart argument, du strikker sammen? 'Et menneske kan hverken lede efter noget, han kender, eller noget, han ikke kender, for han kan ikke lede efter det, han kender (for det kender han jo, og så har han ikke brug for denne undersøgelse) eller efter det, han ikke kender, for han ved jo ikke, hvad han skal lede efter.

MENON: [81] Du synes altså ikke, at dette argument er rigtigt, Sokrates?

SOKRATES: Nej, det gør jeg ikke.

MENON: Kan du forklare hvorfor?

SOKRATES: Ja, jeg har nemlig hørt det fra mænd og kvinder med forstand på

---

16. Platon elsker at lade intetanende personer i dialogerne forudsige Sokrates' skæbne.

17. Menon har ikke selv fundet på dette tilsyneladende gode modargument. Man ved ikke, hvem ophavsmanden er, men Gorgias taler om noget lignende, når han hævder: (1) sandheden findes ikke. (2) hvis den fandtes, kunne vi ikke finde den. (3) hvis vi fandt den, ville vi ikke vide, at det var den. (4) hvis vi alligevel fandt den (og hvis det *var* sandheden), ville vi ikke kunne kommunikere vores viden om den til andre.

guddommelige sager.

MENON: Og hvilken historie fortalte de så?

SOKRATES: En sand og smuk historie efter min mening

MENON: Hvad for en historie, og hvem var fortællerne?

SOKRATES: Fortællerne var nogle af de hellige mænd og kvinder, der har til opgave at kunne afgive forklaring på det, de har med at gøre. Det fortæller også Pindar¹⁸ og andre guddommeligt inspirerede digtere. Hvad de siger, lyder sådan her, og overvej nøje, om du synes, de har ret: De påstår nemlig, at menneskets sjæl er udødelig, og at på ét tidspunkt kommer den til et slutpunkt (det siger de om 'at dø'), på et andet opstår den igen, men den går aldrig helt til grunde. Derfor skal man også leve sit liv så fromt som muligt. For ...

når Perséfone modtager erstatning
for sin gamle smerte, giver hun i det niende år
disse mænds sjæle tilbage til solen deroppe.
Af dem vil vokse værdige konger,
stolte i styrke og visdom,
og de største mænd. Og i al evighed
vil menneskene kalde dem for de hellige heroer.

{15} Da sjælen altså er udødelig, er født mange gange og har set alting her og hos Hades, findes der ikke noget, den ikke har lært. Derfor er der intet mærkeligt i den mulighed, at den kan generindre, hvad den jo tidligere vidste både om *areté* og om andre ting. Da alt i naturen er beslægtet, og sjælen har lært alting, er der intet i vejen for, at en mand ved at generindre én ting (det er det, folk kalder 'at lære') kan genfinde alle de andre, hvis han mander sig op og ikke bliver træt af at lede. For det at søge efter noget og at lære det er sådan set det samme som generindring. Derfor må vi ikke tro på det smarte argument. Det ville nemlig gøre os dovne, og det er sød

---

18. Det følgende digtercitater stammer formentlig fra et af Pindars sejr- eller måske snarere sørgedigte. Det kendes kun herfra. Digtet giver udtryk for en tro på, at mennesket har et dødeligt legeme og en udødelig sjæl, som efter et ophold i underverdenen hos Hades og Persefone igen kan vende tilbage til jorden. I Platons udlægning gælder det alle mennesker. Tanken om genfødsel var et vigtigt element i filosofen Pythagoras' lære. Omkring 530 f.Kr. udvandrede han fra Samos til Kroton i Syditalien, hvor han og hans elever levede i et filosofisk-religiøst samfund. Her udviklede de den pythagoræiske filosofi, hvis hovedpunkter er: (1) teorien om, at alle ting i den sansbare verden opstår og går til, mens der 'bagved' er en anden, sandere verden, som kun kan forstås og beskrives gennem matematikken: 'alt er tal'. (2) teorien om menneskets dobbeltnatur: den udødelige sjæl og det dødelige legeme og den deraf følgende tanke (3) om genfødsel og generindring af tidligere erhvervet viden. Platon er dybt påvirket af disse tanker, hvilket vil fremgå af de næste kapitler.

musik for folk uden rygrad. Det andet derimod får os til at anstrenge os og lede. Jeg tror, at det er sandt, og jeg vil gerne sammen med dig undersøge, hvad *areté* er.

MENON: Ja, Sokrates. Men hvad mener du med, at vi ikke lærer noget, men at det, vi kalder undervisning, er generindring? Kan du lære mig, hvordan det hænger sammen?

SOKRATES: Jeg sagde lige for lidt siden, at du er en værre en, Menon, [82] og nu spørger du, om jeg kan lære dig det, når jeg påstår, at der ikke findes undervisning, men generindring, bare for at jeg skal afsløre, at jeg modsiger mig selv!

MENON: Nej ved Zeus, Sokrates, det var ikke derfor, jeg sagde det, men af gammel vane. Men hvis du på nogen måde kan bevise over for mig, at det forholder sig sådan, så gør det.

SOKRATES: Jamen det er ikke så let, men jeg vil gøre mit bedste for din skyld. Kald på en af alle dine slaver dér, lige meget hvem, så skal jeg bevise det for dig gennem ham.

MENON: Så gerne. Kom her hen!

SOKRATES: Er han græker og taler han græsk?

MENON: Ja, ja. Han er jo født i huset.

SOKRATES: Læg godt mærke til, hvad du synes han gør: generindrer eller lærer af mig.?

MENON: Det skal jeg nok.

{16} SOKRATES: Sig mig så dreng, ved du, at et kvadratisk areal ser sådan ud?¹⁹

SLAVE: Ja.

SOKRATES: Et kvadratisk areal er altså noget, der har alle fire sider lige store, og der er fire.

SLAVE: Bestemt.

SOKRATES: Har det så ikke også disse sider på tværs lige store?

SLAVE: Jo.

SOKRATES: Sådan et kvadrat kan vel både være større og mindre?

SLAVE: Ok ja.

SOKRATES: Hvis denne side er to fod lang, og den her to fod, hvor mange fod vil så

---

19. Sokrates bruger ordet *pais* om slaven; det betyder både dreng og slave - ligesom *boy* blandt englændere i kolonitidens Indien.

På de følgende sider vil Platon have læseren til at følge med på en geometrisk tegning, som Sokrates tegner i støvet foran sig. 'Fødder' skal nok forstås rent bogstaveligt som Sokrates' fødder, der måler afstandene ud på de streger, han trækker i støvet. Der er i et appendix efter oversættelsen givet en hjælp til at rekonstruere figuren, som Platon forventer, at læseren uden videre kan forestille sig. Både forfatter, hovedpersoner og læser forventes med andre ord at kende til det bevis, som slaven skal generindre.

hele kvadratet være? Tænk sådan her: Hvis det var to fod dér og kun én dér, så ville arealet være én gange to fod, ikke?

SLAVE: Jo

SOKRATES: Nu er det jo to fod også dér, så bliver det to gange to, ikke?

SLAVE: Det gør det!

SOKRATES: Altså to gange to fod?

SLAVE: Ja.

SOKRATES: Hvor meget er to gange to fod? Regn efter og sig mig det.

SLAVE: Fire, Sokrates.

SOKRATES: Der må vel findes et andet areal af samme slags, der er dobbelt så stort og med lige store sider, ligesom dette her?

SLAVE: Ja.

SOKRATES: Hvor mange fod bliver det på?

SLAVE: Otte.

SOKRATES: Nemlig! Prøv så at sige, hvor lang hver linie i det skal være. I dette kvadrat er den to. Hvad skal den være i et, der er dobbelt så stort?

SLAVE: Det er klart, at den skal være dobbelt så stor, Sokrates.

SOKRATES: Kan du se, Menon: Jeg lærer ham ikke noget, jeg spørger om det hele. Og nu tror han, at han ved, hvor lang en side der skal til et areal på otte fod. Tror du ikke også?

MENON: Jo.

SOKRATES: Ved han det?

MENON: Nej da!

SOKRATES: Men tror han, at den skal være dobbelt så stor?

MENON: Ja.

{17} SOKRATES: Nu skal du se ham generindre lidt efter lidt, sådan som man skal generindre. – Nå du, sig mig så: Du påstår altså, at der kommer et dobbelt så stort areal ud af en dobbelt så stor linie? [83] Jeg mener sådan ét, ikke langt på den ene side og kort på den anden. Det skal være ens på alle leder, ligesom dette her, men dobbelt så stort, på otte fod. Se efter, om du stadig synes, at det kommer af den dobbelte linie.

SLAVE: Det gør jeg.

SOKRATES: Bliver den ikke dobbelt så stor som denne her, hvis vi lægger en anden til, der er lige så lang?

SLAVE: Jo.

SOKRATES: Af denne her vil der blive et areal på otte fod, hvis de fire bliver så

store, siger du?

SLAVE: Ja.

SOKRATES: Lad os så tegne de fire lige store linier fra denne her. Det må vel så blive det her ottefodskvadrat, som du siger?

SLAVE: Ja bestemt.

SOKRATES: Har vi ikke i dette kvadrat de fire, som hver især er lig med dette kvadrat?

SLAVE: Jo.

SOKRATES: Hvor stort bliver det? Fire gange så stort, ikke?

SLAVE: Jo selvfølgelig.

SOKRATES: Er det firedobbelte det samme som det dobbelte?

SLAVE: Nej, det ved Zeus det ikke er!

SOKRATES: Men hvor meget større?

SLAVE: Fire gange større.

SOKRATES: Der kommer altså ikke det dobbelte areal ud af den dobbelte linie, min dreng, men det firedobbelte.

SLAVE: Det er rigtigt.

SOKRATES: Fire gange fire er seksten, ikke?

SLAVE: Jo.

SOKRATES: Hvad for en linie kommer arealet på otte fod så af? Var den ikke fire gange så stor ud fra denne her?

SLAVE: Jo det var den.

SOKRATES: Men dette her på fire fod kom af halvdelen af denne linie?

SLAVE: Ja.

SOKRATES: Udmærket! Det på otte fod kommer altså ikke af det dobbelte, men kommer det af det halve af dette her?

SLAVE: Ja.

SOKRATES: Det kommer jo ikke af noget større end denne linie, men kommer det af noget mindre end denne her?

SLAVE: Det synes jeg, at den gør.

SOKRATES: Fint! Du skal endelig sige, hvad du mener. Svar mig så: Var denne linie ikke på to fod, og denne her på fire?

SLAVE: Jo.

SOKRATES: Linien til kvadratet på otte fod bør altså være større end den på to fod og mindre end den på fire fod.

SLAVE: Det må den.

SOKRATES: Prøv nu at sige, hvor lang du mener, den skal være.

SLAVE: Tre fod!

SOKRATES: Hvis den skal være på tre fod, tror du så ikke, at vi skal lægge det halve til her og få tre fod? Her er to fod, og her er én. Og der er også to fod, og der er én. Og her kommer det kvadrat, som du siger.

SLAVE: Det er klart.

SOKRATES: Men hvor meget er tre gange tre fod?

SLAVE: Ni.

SOKRATES: Men hvad skulle det dobbelte være i fod?

SLAVE: Otte.

SOKRATES: Så kommer der altså ikke et otte fods kvadrat ud af en side på tre fod?

SLAVE: Næh, det gør der ikke!

SOKRATES: Hvad kommer det så af? Prøv at forklare det præcis. Hvis du ikke vil regne på det, så vis, hvilken linie det kommer af.

SLAVE: Jamen ved Zeus, Sokrates, jeg ved det ikke! [84]

{18} SOKRATES: Kan du igen se, Menon, hvor han er nået til i sin generindring? For først vidste han ikke, hvad der er siden i et areal på otte fod – lige så lidt som han ved det endnu – men dengang troede han, at han vidste det, og han svarede glad og gerne, som om han vidste det; og han mente ikke at være i tvivl. Nu derimod mener han at være i tvivl, og lige så vel som han ikke ved det, tror han ikke at vide det.

MENON: Det har du ret i.

SOKRATES: Har han det ikke bedre med hensyn til det, han ikke ved noget om?

MENON: Det synes jeg også.

SOKRATES: Når vi har fået ham til at tvivle og blive lammet lige som den dér *narke*, har vi så gjort ham nogen skade?

MENON: Det synes jeg ikke.

SOKRATES: Det ser altså ud til, at vi har hjulpet ham til at finde ud af, hvordan han har det. Nu vil han såmænd med glæde lede efter det, fordi han ikke ved det; dengang mente han at han snildt og lige så tit det skulle være kunne fortælle om det bobbelet kvadrat, at det skulle have den dobbelte side i længden

MENON: Højst sandsynligt.

SOKRATES: Se nu, hvad han vil finde ud af på baggrund af denne tvivl. Jeg spørger ham kun og lærer ham ingenting. Hold godt øje med, om jeg lærer ham noget og gennemgår det for ham og ikke bare spørger om hans meninger.

{19} – Nå du, sig mig så: Her har vi et kvadrat på fire fod, ikke? Er du med?

SLAVE: Det er jeg!

SOKRATES: Vi kan vel lægge et til, der er lige så stort?
SLAVE: Ja.
SOKRATES: Og et tredje, der er lige så stort som hver af de andre?
SLAVE: Ja.
SOKRATES: Kan vi så ikke også fylde ud i hjørnet dér?
SLAVE: Selvfølgelig.
SOKRATES: Hvad kan det være andet end fire lige store kvadrater?
SLAVE: Næh!
SOKRATES: Hvad så: Hvor meget er hele det dér større end det dér?
SLAVE: Fire gange så stort.
SOKRATES: Men vi skulle jo have noget, der var dobbelt så stort. Kan du huske det?
SLAVE: Ok ja.
SOKRATES: Denne linie fra det ene hjørne til det andet, deler den ikke hvert af arealerne lige over? [85]
SLAVE: Jo.
SOKRATES: Bliver disse fire linier så ikke lige store, de der omslutter dette areal her?
SLAVE: Det gør de, jo.
SOKRATES: Se nu godt efter: Hvor stort er dette areal?
SLAVE: Jeg er ikke med!
SOKRATES: Der er fire kvadrater, og hver linie har delt hver af dem halvt over. Ikke også?
SLAVE: Jo.
SOKRATES: Hvor mange af den slags er der i dette?
SLAVE: Fire.
SOKRATES: Og hvor mange i dette?
SLAVE: To.
SOKRATES: Hvor meget er fire større end to?
SLAVE: To gange så stor.
SOKRATES: Hvor meget bliver det dér så på?
SLAVE: Otte fod.
SOKRATES: Og ud fra hvilken linie?
SLAVE: Den dér!
SOKRATES: Altså ud fra den linie, der går fra hjørne til hjørne i firefodsarealet?
SLAVE: Ja.
SOKRATES: Det kalder kloge folk en diagonal. Derfor, hvis den hedder en diagonal,

så er det som du, Menons slavedreng, fastslår: Det dobbelte areal fremkommer af diagonalen.²⁰

SLAVE: Ja sådan er det bestemt, Sokrates.

{20} SOKRATES: Hvad siger du så, Menon! Svarede han noget, som ikke var hans egen mening?

MENON: Næh, det var hans egen.

SOKRATES: Men han vidste det jo ikke, som vi sagde lige før.

MENON: Det har du ret i.

SOKRATES: Men disse meninger var så inden i ham, ikke?

MENON: Jo.

SOKRATES: Hos den uvidende (hvad han så end er uvidende om) findes der altså nogle rigtige meninger om det, som han ikke ved.

MENON: Det ser sådan ud.

SOKRATES: Disse meninger er lige før blevet aktiveret hos ham, ligesom en drøm. Hvis man spørger ham om det samme igen og igen og på mange måder, så ved du, at han så sikkert som nogen vil kunne forstå dette her.

MENON: Det er højst sandsynligt.

SOKRATES: Han vil forstå det, uden at nogen har undervist ham, men kun spurgt ham ud. Så må han vel selv hente sin forståelse hos sig selv?

MENON: Ja.

SOKRATES: Men at han henter det hos sig selv, er det ikke at generindre?

MENON: Jo, bestemt.

SOKRATES: Men sin nuværende viden må han altså enten have fået på et eller andet tidspunkt eller altid have haft, ikke?

MENON: Jo.

SOKRATES: Hvis han altid havde haft den, måtte han også have været vidende altid. Hvis han på den anden side havde fået sin viden på et tidspunkt, kan han vel ikke have fået det i dette liv. Eller er der nogen, der har lært ham geometri? Han kan jo gøre det samme i al slags geometri og i alle andre former for viden. Er der da nogen, der har lært ham det? Du må vel være i din gode ret til at vide det, særligt fordi han er født og opvokset i dit hus.

MENON: Men jeg ved positivt, at ingen nogensinde har lært ham det.

SOKRATES: Men han har disse meninger, ikke?

---

20. Sokrates springer let og elegant over, hvor lang denne linier er, nemlig kvadratrod af otte. Pythagoræerne var de første, der opdagede de inkommensurable tal, og det voldte dem store problemer at få dem indpasset i deres verdensbillede.

MENON: Det må han helt indlysende have.

{21} SOKRATES: Men hvis han har det uden at have fået dem i dette liv, er det så ikke klart, at han havde dem og havde lært dem på et andet tidspunkt? [86]

MENON: Tydeligvis.

SOKRATES: Så er der vel også den tid, hvor han ikke var menneske?

MENON: Ja.

SOKRATES: Hvis han både eksisterer i den tid, hvor han er og ikke er menneske, må de rigtige meninger befinde sig i ham, og når de bliver vækket ved udspørgen, bliver de til indsigt. Har hans sjæl så forstået det hele tiden? Det er jo klart, at han hele tiden enten er eller ikke er et menneske.

MENON: Det ser sådan ud.

SOKRATES: Hvis sandheden om det der eksisterer²¹ findes i sjælen, så må sjælen være udødelig. Derfor: hvis der er noget, man ikke lige ved her og nu (dvs. noget man ikke kan huske), skal man ikke være bange for at prøve at lede efter det og generindre det.

MENON: På en eller anden måde synes jeg, du har helt ret, Sokrates.

SOKRATES: Sådan har jeg det også, Menon. På de andre punkter vil jeg nok ikke stå stejlt på mit synspunkt. Men at vi bliver bedre, mere mandige og mindre sløve af at mene, at man bør lede efter det, vi ikke ved, end hvis vi tror, at vi umuligt kan finde (eller behøver at lede efter) det, som vi ikke forstår – *det* vil jeg kæmpe kompromisløst for, så godt jeg kan i ord som i handling.

MENON: Jeg synes også, du har ret i det, Sokrates.

{22} SOKRATES: Når vi nu er enige om, at man bør søge efter det, man ikke ved, vil du så være med til, at vi i fællesskab prøver at finde ud af, hvad *areté* er for noget?

MENON: Ja, meget gerne! Men jeg ville nu helst gøre det, jeg spurgte dig om allerførst, og jeg ville gerne undersøge og høre, om man skal beskæftige sig med *areté* som noget man kan undervises i, eller som noget, der kommer til folk ad naturlig vej – eller på en helt anden måde.

SOKRATES: Hvis jeg skulle bestemme – ikke bare over mig selv, men også over dig – så skulle vi ikke undersøge, om man kan lære *areté* fra sig eller ej, førend vi allerførst har undersøgt, hvad den er for noget. Men du prøver jo ikke engang på at holde igen, så du måske kunne blive fri.²² Tværtimod prøver du på at dirigere med

---

21. Platon gør sig her store anstrengelser for ikke at sige 'sandheden om ideerne', som først skal introduceres senere.

22. Sokrates siger hermed, at Menon er slave af sine fordomme og ikke er moden til at gøre sig fri af dem.

mig og har også held til det. Derfor vil jeg føje dig – hvad skal jeg ellers gøre? Det ser altså ud til, at vi må undersøge, *hvordan* dette her er, som vi endnu ikke ved, *hvad* er. Ja, ja da, men så skal du give mig én lille indrømmelse fra begyndelsen og acceptere at undersøge det ud fra en antagelse, om man kan undervise i den eller hvordan og hvorledes. Med udtrykket ‘ud fra en antagelse’ mener jeg den samme måde som matematikerne tit undersøger noget med.²³ Hvis man for eksempel spørger dem, om et givet areal kan indskrives som en trekant i en given cirkel [87], så vil han nok svare: ‘Jeg ved endnu ikke, om dette areal er sådan indrettet, men jeg tror, det vil være en fordel at gøre en antagelse i dette spørgsmål. Den er følgende: “Hvis dette areal er sådan, at når man lægger det som et rektangel langs med den givne linie i cirklen, vil der mangle et areal af samme slags som det, der er lagt ind,” – så tror jeg, at vi får det ene resultat; ellers det andet. Ud fra denne antagelse vil jeg gerne fortælle dig, om det er muligt eller ej, at arealet kan indskrives i cirklen.’

{23} Sådan skal vi også gøre med *areté*, da vi jo ikke ved, hvad den er, og heller ikke hvordan den er. Lad os nu antage, at vi ved det, og så undersøge, om man kan undervise i den eller ej, ved at sige sådan her: Hvis *areté* er noget, der findes i sjælen, kan man mon så undervise i det eller ej? For det første: Hvis den er noget andet end viden, kan man så undervise i den eller ej? – eller som vi sagde for lidt siden: generindre den, det gør ingen forskel, hvilket af de to udtryk vi bruger. Men kan man undervise i den? Er det ikke indlysende for enhver, at mennesket ikke kan undervises i noget andet end viden?

MENON: Det synes jeg.

SOKRATES: Hvis *areté* er en slags viden, er det klart, at man må kunne undervise i den.

MENON: Hvad ellers?

SOKRATES: Det slap vi jo hurtigt ud af! Under den ene forudsætning kan den, under den anden kan den ikke.

MENON: Ja, det må jeg nok sige!

SOKRATES: Så må næste punkt vel være at undersøge, om *areté* rent faktisk er viden, eller om den er noget andet end viden.

MENON: Ja, jeg synes det må være det næste, der skal undersøges.

---

23. Der er ikke enighed om, hvilket geometrisk problem Sokrates bruger som illustration her og sandsynligvis igen tegner i sandet. Løsnings- og dermed også oversættelsesmulighederne er mange (der er foreslået over 20 løsninger), men for det overordnede argument i dialogen er det kun vigtigt at forstå den *hypotetiske metode*: for at bevise påstand x antager man x og undersøger så, om forudsætningerne for påstanden er til stede eller ej. Er de det, gælder påstanden, i modsat fald gælder den ikke.

SOKRATES: Lad os nu se: Mener vi ikke, at den, altså *areté*, er noget godt, og holder denne antagelse, at den er noget godt?

MENON: Jo bestemt.

SOKRATES: Hvis der findes noget godt, noget der er adskilt fra viden, så kunne *areté* vel ikke være en slags viden, vel? Men hvis der ikke findes noget godt, som ikke indbefattes i viden, så ville vi vist have ret i vores mistanke om, at den må være en form for viden.

MENON: Nemlig!

SOKRATES: Og vi er gode på grund af *areté*, ikke?

MENON: Jo.

SOKRATES: Og hvis vi er gode, er vi også nyttige, for det gode er også gavnligt, ikke sandt?

MENON: Jo.

SOKRATES: Og *areté* er noget nyttigt?

MENON: Det må det nødvendigvis være ud fra det, vi er blevet enige om.

{24} SOKRATES: Skal vi så ikke se på det i detaljer og gennemgå, hvordan de ting er, som gavner os. Det påstår vi, at sundhed, styrke, skønhed og rigdom gør. Det er den slags ting vi kalder gavnlige, ikke?

MENON: Jo. [88]

SOKRATES: Men de selv samme ting påstår vi også ind imellem kan være skadelige. Er du uenig i det?

MENON: Næh, det er jeg ikke.

SOKRATES: Pas nu på: Når noget af disse ting har overtaget, siger vi, at det gavner, men når noget andet har overtaget, siger vi, at det skader. Når det bliver brugt på den rette måde, gavner det, når det er på den forkerte måde, skader det, ikke sandt?

MENON: Jo, i høj grad.

SOKRATES: Lad os så se på de sjælelige forhold. Du bruger vel betegnelserne besindighed og retfærdighed og mod og lærevillighed og hukommelse og storsind og al den slags?

MENON: Det gør jeg!

SOKRATES: Pas nu på: Synes du ikke også, at nogle af disse ikke er viden men noget andet end viden, hvis de sommetider er skadelige og sommetider gavnlige? Eksempelvis mod, hvis mod ikke er fornuft²⁴ men en slags dumdristighed. Kan en mand ikke gøre skade, hvis han er dumdristig uden omtanke, men gøre gavn, når

---

24. Platon bruger her for første gang ordet *frónesis*, 'fornuft', der tilsyneladende betyder omtrent det samme som *epistéme* 'viden'. Oversættelsen fastholder så vidt muligt den udtryksmæssige forskel.

han handler med fornuft? Og er det ikke det samme med besindighed og lærevillighed? Hvis det bliver lært og trænet med omtanke, er det gavnligt, men uden er det skadeligt.

MENON: I den grad!

SOKRATES: Kort sagt: Alt hvad sjælen sætter sig for og gennemfører, ender godt, hvis fornuften råder, men lige modsat, hvis ufornuften råder, ikke også?

MENON: Det ser sådan ud.

SOKRATES: Altså: Hvis *areté* hører til i sjælen og nødvendigvis er gavnlig, så må den være fornuft. For alt i sjælen er i sig selv hverken skadeligt eller gavnligt, det er først når fornuft og ufornuft kommer til, at det bliver det ene eller det andet. Efter dette ræsonnement må *areté* altså – i og med at den er gavnlig – være fornuft.

MENON: Det synes jeg også.

{25} SOKRATES: Hvad angår de andre ting, som vi lige før sagde var både skadelige og gavnlige, jeg mener rigdom og den slags: Når fornuften råder, gør den sjælens aktiviteter gavnlige, men ufornuften gør dem skadelige, og på samme måde kan sjælen råde over dem og bruge dem rigtigt, og så bliver de gavnlige, hvis ikke den gør det, bliver de skadelige.

MENON: Bestemt.

SOKRATES: Og når sjælen er fornuftig, styrer den altså rigtigt, når den er ufornuftig, styrer den forkert?

MENON: Præcis.

SOKRATES: Mon ikke man kan sige generelt, at for mennesket afhænger alt af sjælen og for sjælen afhænger alt af fornuften, hvis der skal komme noget godt ud af det? [89] Efter dette ræsonnement er det gavnlige vel så lig med fornuften – og vi siger, at *areté* er gavnlig?

MENON: Ja da!

SOKRATES: Altså siger vi, at *areté* er fornuft, enten helt og holdent eller en del af fornuften.

MENON: Jeg synes, det er meget smukt sagt, Sokrates.

SOKRATES: Hvis det forholder sig sådan, er vi jo nok ikke gode af naturen?

MENON: Det synes jeg ikke.

SOKRATES: Nej, ellers ville der nok også være dette argument: Hvis folk blev gode af naturen, så ville vi vel have nogen til at finde ud af, hvem af de unge der er gode af naturen, og når de så var blevet udpeget, ville vi tage dem til side og bevogte dem

under lås og slå på Akropolis, meget mere omhyggeligt end guldsatten,²⁵ så ingen kunne ødelægge dem, og når de så blev voksne ville de blive til gavn for deres hjembyer.

MENON: Det lyder rimeligt, Sokrates.

{26} SOKRATES: Når de gode ikke bliver gode af naturen, må det vel være ved undervisning.

MENON: Det synes jeg er tvingende nødvendigt nu. Det er jo klart ifølge din antagelse, at hvis altså *areté* er viden, kan man undervise i den.

SOKRATES: Ja, måske. Men bare vi nu ikke er blevet enige om det forkerte.

MENON: Jamen, mente vi ikke lige før, at det var rigtigt?

SOKRATES: Nu må det jo ikke kun være lige før, at det lød rigtigt, det skal også være her og nu og i fremtiden, hvis der skal være noget sundt i argumentet.

MENON: Men hvad så? Hvad tænker du på, når du bliver urolig og ikke mener, at *areté* er viden?

SOKRATES: Det skal jeg sige dig, Menon. Det der med at man kan undervise i den, hvis den er viden, det er godt sagt, og det trækker jeg ikke tilbage. Men prøv at høre, om du synes jeg har ret, når jeg ikke tror på, at *areté* er viden. Sig mig nemlig: Hvis der kan undervises i en eller anden ting, ikke bare *areté*, må der så ikke nødvendigvis være både lærere og elever i det?

MENON: Det synes jeg.

SOKRATES: Gælder det omvendte så, at hvis der hverken findes lærere eller elever i noget, så gætter vi rigtigt, når vi gætter på, at man ikke kan undervise i det?

MENON: Sådan må det være – men synes du ikke, at der findes lærere i *areté*?

SOKRATES: Jeg har tit og ofte ledt efter, om der skulle være nogen lærere i den, men trods alle anstrengelser kan jeg ikke finde nogen. Og jeg har sandelig søgt hos mange og først og fremmest hos dem, som jeg regner for de allermest erfarne i denne sag. – Jamen se nu dér, Menon! Anytos²⁶ har sat sig hos os lige i rette øjeblik, lad os se at få ham med i eftersøgningen. Og det kan vi uden tvivl få. [90] Anytos her er jo for det første søn af den rige og kloge Anthemion,²⁷ som ikke blev rig sådan uden videre, eller fordi nogen gav ham pengene (ligesom Ismenias fra Theben, der for nylig fik Polykrates' penge²⁸), næh han skaffede dem ved sin egen visdom og omtanke.

---

25. Statskassen og mange af statens kostbarheder blev opbevaret i Parthenon på Akropolis.

26. Anytos er tre år senere, i 399 f.Kr. med til at anklage Sokrates, se indledningen.

27. Ved at skildre Anthemion så positivt får Sokrates indirekte udtalt sin mening om Anytos!

28. Sokrates hentyder til en aktuel sag (fra 404 f.Kr.), hvor atheneren Polykrates bestak Ismenias fra Theben til at tage imod nogle politiske flygtninge (demokrater) fra Athen. Platon forventer, at læseren ved, at denne Polykrates et par år efter Sokrates' død i 399 f.Kr. skrev en fingeret anklage

Dernæst havde han ikke ord for at være en storsnudet borger eller opblæst og fremfusende, men en ordentlig og dannet mand. Dernæst har han opfostret og uddannet denne mand godt – efter det athenske folks mening. De vælger ham i hvert fald til de største poster i staten. Det er helt i sin orden, at vi undersøger, om der findes eller ikke findes lærere i *areté*, sammen med folk af det karat.

{27} Altså, Anytos, vær med i vores undersøgelse, jeg mener din gæsteven Menons og min, om der mon findes lærere i denne sag. Du skal se på det sådan her: Hvis vi ville have, at Menon her bliver en god læge, hvilke lærere skulle vi så sende ham til? Mon ikke til lægerne?

ANYTOS: Bestemt.

SOKRATES: Sæt nu vi ville have, at han skulle være en god skomager, ville vi så ikke sende ham til skomagerne?

ANYTOS: Jo.

SOKRATES: Og på samme måde med de andre fag?

ANYTOS: Bestemt.

SOKRATES: Så svar mig igen på det samme på denne måde: Vi påstår altså, at hvis vi sendte ham til lægerne, så ville vi gøre det rigtige, hvis vi ville have, at han skulle være læge. Når vi siger det, siger vi så, at det er mere fornuftigt af os at sende ham hen til folk, der beskæftiger sig med faget end til dem, der ikke gør, og til folk der tager penge for det og kalder sig for lærere for enhver, der vil komme og lære noget? Skulle vi ikke tænke på sådan noget, hvis vi skulle sende ham afsted med manér?

ANYTOS: Jo.

SOKRATES: Det samme gælder vel også fløjtespil og andre fag? Hvis vi ville få en til at blive fløjtespiller, ville det være hul i hovedet, hvis vi ikke ville sende ham til dem, der lover at lære ham faget mod betaling, men i stedet skabe problemer for andre mennesker, selvom de hverken påstår at være lærere eller overhovedet har nogen elever det fag, som vi forlanger han skal lære af dem, når vi sender ham. Synes du ikke det ville være det rene galimatias?

ANYTOS: Jo, det ved Zeus, det er fuldstændig idiotisk!

{28} SOKRATES: Godt svaret. Nu har du lejligheden til at overveje sagen i fællesskab med mig vedrørende din gæsteven Menon her. [91] Han har længe fortalt mig, Anytos, at han er vild med denne her visdom og *areté*, som lærer folk til styre deres hus og by godt, passe deres forældre, tage godt imod bysbørn og fremmede og sende dem afsted igen på en måde, som passer sig for en god mand. Tænk altså på,

---

mod ham.

hvem det mon er rigtigt at sende ham til for at lære denne *areté*? Det er vel indlysende efter samtalen lige før, at vi skal sende ham til dem, der siger de er *areté*-lærere og offentligt stiller sig til rådighed for hvilken som helst græker, der vil lære det – og som har deres takst og indkasserer den?

ANYTOS: Hvem mener du, Sokrates?

SOKRATES: Du ved da også godt, at det er dem, folk kalder sofister.

ANYTOS: Du store Herakles, tal ordentligt, Sokrates! Gid det vanvid aldrig må ramme nogen af min familie eller venner, eller nogen medborger eller fremmed, så de bliver maltrakteret af at gå til dem. Det er jo klart, at de er den rene mishandling og ødelæggelse for dem, de er sammen med.

{29} SOKRATES: Hvad mener du, Anytos? Blandt alle dem, der giver sig ud for at have forstand på at hjælpe andre, skulle disse her altså være så anderledes, at ikke alene gør de ingen gavn for, hvad man måtte overlade til dem (det gælder også de andre), tværtimod ødelægger de det! Og det kræver de åbenlyst at få penge for? Jeg kan altså ikke rigtig tro, hvad du siger. Jeg ved nemlig, at Protagoras²⁹ ene mand tjente flere penge på denne visdom end både Fidias,³⁰ der som bekendt skabte smukke kunstværker, og ti andre billedhuggere til sammen! Det er helt utroligt, hvad du siger. Folk der reparerer gamle sko og lapper tøj, kunne ikke inden for 30 dage slippe godt fra at aflevere tøj og sko i dårligere stand, end de fik det i, og gjorde de det alligevel, ville de hurtigt dø af sult. Men Protagoras har åbenbart snydt hele Grækenland og har ødelagt sine tilhørere og sendt dem ringere af sted, end han modtog dem – i mere end 40 år, for jeg mener, at han døde nær de 70 år gammel, og han var i faget i over 40 år. I al den tid og til dags dato er han aldrig holdt op med at være meget velrenommeret. Det gælder ikke kun ham, men også mange, mange andre, både folk før hans tid og nulevende. [92] Skal vi virkelig ud fra dit synspunkt påstå, at de med fuldt overlæg har bedraget og maltrakteret de unge, eller har de ikke selv været klare over det? Skal vi gå ud fra, at disse mænd, som nogle kalder for de klogeste mennesker, er fuldstændig vanvittige?

{30} ANYTOS: De er overhovedet ikke vanvittige, Sokrates. Det gælder langt snarere de unge mennesker, der giver dem penge, og endnu mere dem, der opfordrer dem til det, dvs. deres venner og slægtninge, og allermest byerne, der lader dem komme anstigende og ikke smider dem ud, hvadenten det er en fremmed eller en fra byen,

---

29. Protagoras (ca. 490-420 f.Kr.) hørte sammen med Gorgias til mest berømte af sofisterne. Han optræder som samtalepartner med Sokrates i Platons dialog af samme navn.

30. Fidias (ca. 465-425 f.Kr.) var samtidens største billedhugger og var bl.a. ansvarlig for kultstatuerne af Athene på Akropolis og Zeus i Olympia.

der prøver på den slags.

SOKRATES: Er der en af sofisterne, der har gjort dig noget, Anytos, siden du er så vred på dem?

ANYTOS: Nej, jeg har ved Zeus aldrig nogensinde være sammen med en eneste af dem, og det ville jeg heller ikke lade nogen af min familie gøre.

SOKRATES: Du har altså slet ingen personlig erfaring med disse mænd?

ANYTOS: Og gid det må fortsætte!

SOKRATES: Jamen min gode mand, hvordan kan du vide noget om denne sag, om den har noget godt eller skidt i sig, hvis du absolut ingen erfaring har med den?

ANYTOS: Nemt nok! Jeg ved i hvert fald godt, hvem de er, lige meget om jeg har erfaring med dem eller ej.

SOKRATES: Du er nok synsk, Anytos. Ellers undrer det mig, hvor du ved det fra, det du siger. – Men vi er ikke på jagt efter dem, som Menon skal gå til for at blive et dårligt menneske (og lad det så være sofisterne, hvis du vil). Du skal sige os hvem, og du skal også gøre Menon her en tjeneste – en ven du har arvet fra din far – ved at fortælle ham, hvem han skal gå til i denne store by for at blive berømt for den *areté*, som jeg lige har gennemgået for dig.

ANYTOS: Hvorfor har du ikke fortalt ham det selv?

SOKRATES: Jamen jeg har nævnt dem, som jeg troede var lærere idet, men jeg har nok bare vrøvlet, som du siger. Og det har du måske ret i. Men nu er det din tur til at sige, hvem af athenerne han skal gå til. Sig navnet på hvem du vil.

{31} ANYTOS: Hvorfor skal han kun høre ét navn. Enhver god og ordentlig athener, han henvender sig til, vil da gøre ham bedre end sofisterne, hvis han vil rette sig efter dem.³¹

SOKRATES: Disse ordentlige mennesker, er de blevet det af sig selv, og kan de undervise andre uden at have lært det af nogen, fordi de er sådan, som de ikke har lært at være? [93]

ANYTOS: Jeg mener, at de lærte det fra deres forgængere, der var gode og ordentlige mennesker. Eller mener du ikke, at der findes mange ordentlige mænd i denne by?

SOKRATES: Det gør jeg, Anytos, og jeg synes, at det er (og ikke mindst har været) nogle, der var gode til politik. Men har de været gode lærere i *areté* for deres egne børn? Det er det, som vores samtale drejer sig om, ikke om her er gode mænd eller ej, eller om der har været det eller ej. Vi har derimod længe undersøgt, om man kan

---

31. Anytos siger her *kalos kai agathos* 'smuk og god', det almindelige og ikke særlig præcise udtryk for 'et ordentligt menneske'. Sokrates bruger det også i den følgende samtale.

lære *areté* fra sig. Og i denne undersøgelse undersøger vi, om gode mænd i nutid og fortid har forstået at videregive den *areté*, som de ejer, til nogen anden, eller om den ikke kan videregives eller overdrages fra den ene til den anden. Det er, hvad vi har undersøgt et stykke tid, Menon og jeg.

{32} Se sådan på det ud fra din egen tankegang: Vil du mon sige, at Themistokles³² var et godt menneske?

ANYTOS: Ja, først og fremmest ham.

SOKRATES: Ville du så ikke også sige, at, hvis der overhovedet fandtes en god lærer i den *areté*, han havde, så var det ham?

ANYTOS: Det mener jeg, hvis altså han ville være det.

SOKRATES: Jamen tror du ikke, at han ønskede, at andre skulle blive ordentlige mennesker – og frem for alt hans egen søn? Tror du, at han misundte sønnen noget og ikke straks videregav den *areté*, der gjorde ham selv god? Har du ikke hørt, at Themistokles underviste sin søn Kleofantos, så han blev god til ridning? Han kunne i hvert fald stå oven på hestene og kunne kaste med spyd stående på hesteryg, og han kunne udføre mange andre utrolige ting, som faderen havde undervist ham i og gjort ham dygtig til – alt sådan noget, der kræver gode lærere. Det har du vel hørt fra de ældre?

ANYTOS: Jo, det har jeg.

SOKRATES: Ingen ville altså have beskyldt hans søns naturlige anlæg for at være dårlige?

ANYTOS: Nej, nok ikke.

SOKRATES: Nå, lad os se: Har du hørt fra nogen blandt de ældre eller yngre, at Kleofantos, Themistokles' søn, skulle være blevet en god og ordentlig mand lige som sin far?

ANYTOS: Nej bestemt ikke!

SOKRATES: Skal vi så mene, at Themistokles gerne ville uddanne sin søn i disse ting, men at han ikke ville gøre ham bedre end naboerne i den viden, han selv var god til – hvis altså *areté* var noget, man kan undervise i?

ANYTOS: Nej, ved Zeus, det ville han nok ikke.

{33} SOKRATES: Der kan du se, hvad for en lærer i *areté* han var, ham som du siger var blandt de bedste af fortidens mænd. Lad os kaste et blik på en anden, Aristeides,

---

32. Den athenske statsmand Themistokles (ca. 524-459 f.Kr.) var hovedansvarlig for den samlede grækerflådes sejr over perserne i slaget ved Salamis i eftersommeren 480 f.Kr. I senere græsk historie står han som indbegrebet af demokratisk handlekraftighed.

Lysimachos' søn.³³ [94] Eller er du ikke enig i, at han var en god mand?

ANYTOS: Jo, selvfølgelig er jeg det.

SOKRATES: Uddannede han ikke også sin søn Lysimachos bedre end nogen athener i det, der kræver gode lærere? Og synes du, at han gjorde ham til et bedre menneske end nogen anden? Du har jo sikkert været sammen med ham og har set, hvordan han er. Hvis du vil, er der jo også den ganske overordentligt kloge Perikles.³⁴ Du ved godt, at han uddannede sine to sønner Paralos og Xanthippos?

ANYTOS: Ja, det gør jeg.

SOKRATES: Du ved lige så godt som jeg, at han uddannede dem til at være bedre ryttere end nogen athenere, og i musik og sport og så videre opdrog han dem, så de var bedre i faget end alle andre. Ville han mon ikke også gøre dem til gode mænd? Det tror jeg, han ville – men jeg er bange for, at man ikke kan undervise i det! For at du ikke skal tro, at det kun var nogle få og meget dumme athenere, der ikke kunne lære det, kan du tænke på, at Thukydides³⁵ også havde to sønner, Melesias og Stefanos, og dem uddannede han i alt muligt godt, og de blev de bedste i Athen til brydning – den ene overgav han til Xanthias, den anden til Eudoros. De gik for at være for de bedste brydere dengang, kan du ikke huske det?

ANYTOS: Jo, jeg har hørt det af omtale.

{34} SOKRATES: Det må vist være klart, at han aldrig ville have undervist sine sønner i noget, der kostede ham penge at lære dem, uden samtidig at lære dem noget, han ikke skulle betale for, nemlig at gøre dem til gode mænd – hvis altså man kunne undervise i det. Måske var Thukydides dårlig til det, og måske havde han ikke mange venner blandt athenerne og de allierede?³⁶ Tjah, han kom fra en fornem familie og havde stor magt i byen og blandt de andre grækere, så hvis der kunne undervises i dette her, så ville han have fundet en, der kunne lære hans sønner at blive gode (det kunne være en her fra byen eller en fremmed), hvis han ikke selv havde tid på grund af sit arbejde for byen. Næh, kære Anytos, jeg er bange for, at man slet ikke kan undervise i *areté*.

ANYTOS: Jeg synes, du har let ved at tale dårligt om folk, Sokrates. Jeg vil råde dig til at passe lidt på, hvis du vil lytte til mig. I andre byer er det måske let at gøre folk

---

33. Sokrates trækker her en anden af de store nationale helte frem. Aristeides den Retfærdige (ca. 530-467 f.Kr.) var aristokrat og Themistokles' politiske modstander inden Salamis.

34. Sokrates sætter her trumf på med demokratiets *grand old man* Perikles (ca. 495-429 f.Kr.), hvis to sønner var notorisk berømte for deres middelmådige begavelse.

35. Thukydides (ca. 500-420 f.Kr.) athensk aristokratisk politiker, formentlig morfar til historikeren Thukydides. De to brydelærere Xanthias og Eudoros må have været berømte i samtiden.

36. 'De allierede' er medlemmerne af Det deliske Søforbund, hvis leder var Athen.

ondt eller godt. Det gælder særligt her i byen. Det tror jeg godt, du selv ved.³⁷ [95]

{35} SOKRATES: Anytos virker vred, Menon, og det undrer mig ikke. Han tror nemlig for det første, at jeg taler ondt om disse mænd, og for det andet, at han selv er en af dem. Men hvis han nogen sinde opdager, hvad det virkelig vil sige at tale ondt om nogen, så vil han holde op med at være vred. Nu forstår han det ikke! Men så kan du sige mig: Findes der ikke også gode og ordentlige mænd hos jer?

MENON: I høj grad!

SOKRATES: Jamen hvad så: Er de villige til at stille op som lærere for deres egne unge og at indrømme, at de er lærere og at man kan undervise i *areté*?

MENON: Nej, nej Sokrates. Somme tider kan man høre dem sige, at man kan undervise i *areté*, andre gange, at det kan man ikke.

SOKRATES: Kan vi så sige, at de er lærere i noget, som de ikke engang er enige om hvad er?

MENON: Nej, det synes jeg ikke, Sokrates.

SOKRATES: Men hvad nu: Sofisterne, der er de eneste der offentligt påstår, at de er lærere i *areté*, er de det efter din mening?

MENON: Det er lige det, jeg beundrer Gorgias aller mest for, Sokrates. Du vil aldrig høre ham love sådan noget, tværtimod gør han grin med andre, når han hører dem stå og love det. Han mener, at de skal blive dygtige til at tale.³⁸

SOKRATES: Du synes altså ikke, at sofisterne er lærere?

MENON: Det kan jeg ikke svare på, Sokrates, jeg har nemlig den samme mening som de fleste: Somme tider mener jeg ja, andre gange nej.

SOKRATES: Ved du, at det ikke kun er dig? Der er også statsmænd, der somme tider mener, at man kan lære nogen *areté*, og andre gange ikke. Ved du for eksempel, at digteren Theognis³⁹ siger lige det samme?

---

37. Her forlader den rasende Anytos scenen. Han omtales igen i kap. 41 og 42, og nogle fortolkere har derfor foreslået, at han står skummende af raseri og betragter Sokrates og gæstevennen Menon på afstand.

I sin version af Sokrates' forsvarstale fortæller Xenofon i kapitel 30, at Sokrates efter dødsdommen kritiserede Anytos for ikke at være i stand til at opdrage sin egen søn ordentligt. Han citerer Sokrates' ord og føjer sin egen kommentar til: '*Og fordi han ikke har nogen ordentlig opdrager, vil han komme til at ligge under for en eller anden last og komme længere og længere ud i uføret.* Det havde Sokrates fuldstændig ret i, for den unge mand fik hang til vin og holdt aldrig op med at drikke, hverken nat eller dag, og til sidst var han intet værd, hverken for sin by, sine venner eller sig selv. Anytos fik da også efter sin død et dårligt rygte på grund af sin søns elendige opdragelse og for sin egen stupide holdning.'

38. 'dygtige til at tale' er et af slagordene for den retoriske undervisning, som unge mænd med politiske ambitioner betalte sofisterne for, og som Platon lader Sokrates kritiserer voldsomt bl.a. i dialogen *Gorgias*.

39. Den aristokratisk sindede digter Theognis fra Megara (500-tallet f.Kr.) skrev en række digte,

MENON: Hvad for vers siger han det i?

{36} SOKRATES: Dér hvor han siger:

Kun blandt dem skal du spise og drikke og tage dit sæde,
kun være dem til behag, som er de mægtigste mænd.
ædelt lærer du kun af de ædle; men hvis med de ringe
du vil dig mange, går tabt selv den fornuft som du har.

Kan du se, at her taler han, som om *areté* er noget man kan undervises i?

MENON: Det ser sådan ud!

SOKRATES: Men i andre vers skifter han holdning en smule, når han siger:

Kunne man *skabe* fornuft, som derpå blev indsat i manden,
ville de sandelig få stor og velfortjent løn

... altså de der var i stand til at gøre det, og videre:

Aldrig engang er en slet født af en ordentlig far,
dersom han lyder besindige ord. Men selv med belæring [96]
kan du dog aldrig engang gøre den slette mand god.

Kan du se, hvordan han igen modsiger sig selv?

MENON: Det er tydeligt!

SOKRATES: Kan du så nævne mig noget fag, hvor nogen påstår at være lærere, uden at man accepterer dem som lærere for andre, men tværtimod mener, at de ikke har forstand på sagen og er dårlige til det, de påstår at være lærere i? – eller hvad med folk, der regnes for gode og ordentlige mennesker og somme tider siger, at man kan undervises i *areté* og andre gange, at det kan man ikke? Ville du mene, at så totalt forvirrede mennesker er lærere i egentlig forstand?

MENON: Nej det vil jeg ved Zeus ikke!

{37} SOKRATES: Men hvis hverken sofisterne eller de ordentlige mennesker er lærere i noget, så er det vel klart, at der heller ikke er andre lærere?

MENON: Næh, det synes jeg heller ikke der er.

---

hvori han advarede en ung mand, Kyrnos, mod de moderne tiders sædelige forfald, særligt pøblens forsøg på at gøre sig lige med 'ordentlige mennesker'. Det første citat er oversat af Holger Friis Johansen.

SOKRATES: Men hvis der ingen lærere er, er der heller ingen elever?

MENON: Det mener jeg, du har ret i.

SOKRATES: Så er vi altså blevet enige om, at der ikke kan undervises i et emne, som hverken har lærere eller elever?

MENON: Det er vi.

SOKRATES: Og vi ser ingen lærere i *areté* nogen steder?

MENON: Sandt nok.

SOKRATES: Hvis der ikke er lærere, er der heller ikke elever?

MENON: Sådan ser det ud.

SOKRATES: Så kan man altså ikke undervise i *areté*?

MENON: Tilsyneladende ikke – under forudsætning af, at vi har undersøgt det rigtigt. Derfor spekulerer jeg på, om der virkelig ikke findes gode mænd, eller hvad det mon er for en måde de bliver gode på.

SOKRATES: Jeg er bange for, at både du og jeg er temmelig dårlige, Menon, og at Gorgias ikke har trænet dig tilstrækkeligt – eller Prodikos mig.⁴⁰ Først og fremmest må vi virkelig koncentrere os og undersøge, hvem der kan gøre os til bedre mennesker på en eller anden måde. Jeg siger dette med tanke på vores undersøgelse for lidt siden, fordi vi fuldstændig latterligt overså, at folk ikke kun udfører handlinger godt og rigtigt, når indsigten råder. Det er måske også grunden til, at det smutter for os, når vi vil vide, hvordan folk bliver gode.

MENON: Hvad mener du, Sokrates?

{38} SOKRATES: Dette her: Gode mænd bør være til gavn for andre. Vi har ret i at være enige om, at det ikke kan være anderledes, ikke? [97]

MENON: Jo.

SOKRATES: Og at de er til gavn, hvis de leder os rigtigt i, hvad vi gør, det er vi også med rette enige om?

MENON: Ja.

SOKRATES: Men at man ikke kan lede andre godt, hvis man ikke har forstand, dér er vi på linie med folk, der slet ikke har ret i deres enighed.

MENON: Hvad mener du nu med det?

SOKRATES: Det skal jeg sige dig. Hvis man kender vejen til Larisa⁴¹ (eller hvor man ellers vil hen), og leder andre på vej, så må man vel lede dem godt og rigtigt?

MENON: Ja bestemt.

---

40. Sofisten Prodikos var jævnaldende med Sokrates, der ofte (som her) omtaler ham venligt-ironisk.

41. Menon kommer fra Larisa i Thessalien, se indledningen.

SOKRATES: Hvad nu, hvis man har den rigige fornemmelse⁴² af, hvad vejen er, men når derhen uden at kende den, leder man dem så godt og rigtigt?

MENON: Ja bestemt.

SOKRATES: Så længe man har den rigtige fornemmelse af det, som en anden har viden om, så bliver han absolut ikke en dårligere leder, når han tror han ved sandheden, men ikke ved det – for det gør kun en med sand viden.

MENON: Helt rigtigt!

SOKRATES: Den rigtige fornemmelse er altså ikke på noget punkt ringere end fornuften som vejviser til en rigtig handling. Det var lige, hvad vi sprang over i vores undersøgelse, om hvad *areté* mon er for noget, fordi vi sagde, at kun fornuften leder frem til at handle rigtigt. Men det gjorde den rigtige fornemmelse altså også.

MENON: Åbenbart.

SOKRATES: Den rigtige fornemmelse er altså overhovedet ikke ringere end viden.

MENON: Det er den vel for så vidt, at den der har viden altid rammer rigtigt, mens den der har den rigtige fornemmelse, somme tider rammer og somme tider ikke.

{39} SOKRATES: Hvad siger du? Den der har den rigtige fornemmelse, rammer han ikke altid rigtigt, så længe han har den rigtige mening?

MENON: Det synes jeg er uomgængeligt. Og derfor, Sokrates, undrer jeg mig også over (hvis det forholder sig sådan), at viden er så meget mere prestigefyldt end den rigtige fornemmelse, og hvorfor der er forskel på dem.

SOKRATES: Ved du, hvorfor du undrer dig, eller skal jeg sige det?

MENON: Sig det endelig!

SOKRATES: Fordi du ikke har interesseret dig for Daidalos' statuer.⁴³ Sådan nogle er der måske ikke hos jer.

MENON: Hvorfor siger du dog det?

SOKRATES: For hvis de ikke står lænket, stikker de af og render deres vej, men er de lænket fast, bliver de, hvor de er.

MENON: Og hvad så?

SOKRATES: Det er ikke værd at købe en af hans løsgående statuer for en høj pris.

---

42. Sokrates bruger igen udtrykket *orthé dóxa* 'ret mening', rigtig fornemmelse.

43. Daidalos er den mytiske arkitekt og kunstner, der bl.a. byggede labyrinten i kong Minos' borg Knossos på Kreta og skabte de første statuer i verden. Rundt omkring i templerne stod statuer, der var så gamle, at man mente, de måtte være lavet af Daidalos. Som det fremgår af det følgende, havde nogle statuer lænker på, ikke af den grund, som Sokrates anfører, men for symbolsk at sikre, at guden blev i statuen. I andre dialoger spørger Sokrates med at være en fjern efterkommer af Daidalos gennem sin far, billedhuggeren Sofroniskos. I kunsthistorien bruges udtrykket 'dædalisk' om de allerførste arkaiske statuer, og når Sokrates tvivler på, at man har sådan nogle i Thessalien, siger han i virkeligheden, at landet er kulturelt tilbagestående.

Der er ligesom med en bortløben SLAVE: Den bliver ikke. Men en fastlænket er meget værd, for det er meget smukke arbejder. Hvorfor siger jeg nu det? Det er på grund af de rigtige fornemmelser. For så længe de bliver hos os, er de et godt køb og gør alt muligt godt. [98] De vil bare ikke blive længe, men stikker af fra menneskets sjæl og er ikke meget værd, indtil man binder dem med en forklaring på årsagen.⁴⁴ Det er det samme som generindring, min kære Menon, sådan som vi blev enige om før. Når de bliver bundet, bliver de først til stykker af viden og i næste omgang permanente. Det er grunden til, at viden er mere ærefuld end den rigtige fornemmelse, og forskellen på viden og rigtig fornemmelse ligger i lænken.

MENON: Ja ved Zeus, Sokrates, det lyder sådan.

{40} SOKRATES: Nu siger jeg jo ikke dette her, fordi jeg ved det, men fordi jeg gætter. Men at rigtig fornemmelse og viden er to forskellige ting, det mener jeg ikke er gæteri. Tværtimod, hvis jeg skulle nævne noget, jeg har forstand på (og det ville jeg kun gøre om ganske få ting), så ville jeg i hvert fald medregne dette ene i det, jeg ved noget om.

MENON: Det har du fuldstændig ret i, Sokrates.

SOKRATES: Nå, er det så ikke også rigtigt, at hvis den rigtige fornemmelse styrer en handling, så vil den ikke udføre noget af handlingen dårligere, end indsigt ville?

MENON: Det synes jeg også er rigtigt.

SOKRATES: Den rigtige fornemmelse vil altså overhovedet ikke være dårligere end viden eller mindre gavnlige i forbindelse med løsning af opgaver, og det samme gælder manden med den rigtige fornemmelse i forhold til manden med viden.

MENON: Stemmer.

SOKRATES: Vi er også blevet enige om, at den gode mand også gavner?

MENON: Ja.

SOKRATES: Så vil gode mænd åbenbart også være gavnlige for deres by (forudsat, at de gør gavn), ikke bare på grund af deres viden men også på grund af den rigtige fornemmelse. Men ingen af delene findes som naturlige anlæg hos folk, hverken viden eller den rigtige fornemmelse – eller mener du, at de har en af delene fra naturens hånd?

MENON: Nej, det gør jeg ikke.

SOKRATES: Men hvis de ikke har det fra naturen, kan de jo heller ikke være gode af naturen.

MENON: Bestemt ikke!

---

44. Sml. 85c-d. De næste sider resumerer ligeledes resultaterne fra de foregående kapitler.

SOKRATES: Men da det ikke kom af naturen, undersøgte vi herefter, om man kan undervises i det.

MENON: Ja.

SOKRATES: Og vi mente, at det kan man, hvis *areté* er fornuft?

MENON: Ja.

SOKRATES: Og hvis man kunne undervises i det, så måtte *areté* være fornuft?

MENON: Lige præcis.

SOKRATES: Og hvis der skulle findes lærere, så måtte der kunne undervises i det, i modsat fald kunne der ikke?

MENON: Nemlig.

SOKRATES: Men vi blev helt enige om, at der ikke findes lærere i det?

MENON: Stemmer!

SOKRATES: Er vi så også blevet enige om, at der hverken kan undervises i *areté* eller at det er fornuft?

MENON: Bestemt.

SOKRATES: Men vi er da enige om, at hvad der fører til noget godt, er godt?

MENON: Ja.

SOKRATES: Hvad der fører til noget godt, er altså gavnligt og godt?

MENON: Bestemt.

[99] SOKRATES: Der er altså kun to ting, der kan lede os på den rette måde: den rigtige fornemmelse og viden; og hvis mennesket har det i sig, kan det være leder på den rette måde, for det der sker på den rette måde ved et tilfælde, kommer ikke på grund af menneskelig ledelse. Men det er disse to ting, som mennesket kan bruge til at føre frem mod det rette: den rigtige fornemmelse og viden.

MENON: Sådan mener jeg det er.

{41} SOKRATES: Når man nu ikke kan undervises i det, kan *areté* vel heller ikke være viden?

MENON: Nej, det er klart.

SOKRATES: Der er altså to ting, der er gode og gavnlige, og den ene af dem er udelukket; og det kan vel ikke være i den politiske praksis, at viden er ledetråden?

MENON: Det synes jeg ikke.

SOKRATES: Så er det altså ikke på grund af en eller anden visdom eller fordi de er vise, at de var politiske ledere, folk som Themistokles og dem, Anytos her nævnte lige før. Af samme grund er de ikke i stand til at gøre andre til det samme, fordi de ikke er sådan på grund af viden.

MENON: Det ser ud til at være sådan, som du siger, Sokrates.

SOKRATES: Hvis det ikke sker med viden, er der jo kun den rigtige fornemmelse tilbage. Det er den politikerne bruger, når de gør noget godt for deres byer. Med hensyn til at bruge fornuft er det ikke spor anderledes end med orakelpræsterne og spåmændene. De siger nemlig meget sandt, når de er i trance, men de forstår intet af det, de siger.

MENON: Jeg er bange for, at det er sandt.

SOKRATES: Nå, Menon! Mon ikke man skal kalde den slags mænd gudbenådede, når de ikke har forstand, men dog opnår mange og store successer i det, de gør og siger?

MENON: Bestemt.

SOKRATES: Vi kunne også med rette bruge ordet gudbenådet om dem, vi nævnte før: orakeltydere, spåmænd og alle digterne tilsammen. Vi kunne ikke mindst sige, at statsmændene er gudbenådede og inspirerede af guderne, fordi de er grebet og besat af guden, når de med succes fremsætter mange vigtige sager uden at vide, hvad de taler om.

MENON: Bestemt.

SOKRATES: Kvinder⁴⁵ kalder jo også gode mænd for gudbenådede, Menon. Og når spartanerne vil rose en god mand siger de: 'Han er gudbenådet.'

MENON: Det har de helt klart ret i. Selvom Anytos her nok vil hade dig for at sige det.

{42} SOKRATES: Det er jeg ligeglad med! Ham kan vi altid diskutere med en anden gang. Hvis vi i hele denne samtale har undersøgt og ræsonneret ordentligt, så må *areté* hverken være noget, der kommer fra naturens hånd eller som noget, man kan lære fra sig. Derimod kommer den ved en guddommelig gave og uden fornuften til dem, der får den [100] – med mindre altså at en helt særlig blandt statsmændene er i stand til at gøre en anden til statsmand også. I så fald vil han få den samme status blandt de levende, som Homer siger, at Teiresias har blandt de døde. Han siger nemlig, at 'Han er den eneste der har...

kløgt og fornuftens brug. Alle andre har flagrende skygger.'⁴⁶

---

45. Det er ikke klart, hvorfor gudbenådet skulle være et 'kvindeudtryk'. Måske opfattes det som gammeldags ligesom det spartanske udtryk, der citeres lige efter, måske som en overdrivelse.

46. Teiresias er den afdøde thebanske spåmand, som Odysseus søger råd hos i underverdenen, *Odysseen* 10.494-495. Platon parafraserer Homers ord i 494. Otto Steen Dues oversættelse lyder: 'Han er den eneste døde, som Persefoneia har skænket/ kløgt og fornuftens brug. Alle andre har flagrende skygger.'

På samme måde vil sådan en mand her hos os nærmest være den håndgribelige sandhed i forhold til skygger, hvad *areté* angår.

MENON: Jeg synes, du formulerer det meget smukt, Sokrates!

SOKRATES: Ud fra denne overvejelse, Menon, er det altså klart for os, at *areté* kommer som en guddommelig gave til dem, den kommer til. Men noget præcist vil vi først få et vide, når vi prøver at finde ud af, hvad *areté* mon er – og først derefter, hvordan den kommer til folk.

Men nu er det på høje tid, at jeg kommer videre. Prøv du at få din gæsteven Anytos til at tro på alt, hvad du selv er blevet overbevist om, så han kan blive lidt mildere stemt. Hvis du har ham overbevist, tror jeg også, du vil gøre athenerne en tjeneste.